

TOTI

— NOTICIARI ARANÉS —

ARAN

Numerò:

80

DIMARS

17-IV-90

MOSSEN

JUSEP

CONDÒ

SAMBEAT

Jusèp Condò Sambeat, neishec en Montcorbau, eth 29 de març de 1867. Es sòns pairs Jusèp e Francesca, e eth nòm dera casa en pòble ei coneishuda per çò d'Antòni. Es prumèras letres les apren en estudi de Betlan, pr'amor dera inexistència d'estudi en Montcorbau. En aguesta sua mainadesa comencen a campar es sòns sentiments vocacionaus camin deth sacerdotci, açò hè que se'n baishe entà Vielha on i auie emplaçada ua preceptoria o seminari menor, dedicat a balhar es prumèri còrsi dera longa carrèra sacerdotau. Aciu realisarà es prumèrs estudis d'umanitats e de latin, ça'm par enquiath tresau cors.

(seguis darrèr)

Impresi sense adreça

(continuacion dera notícia)

Un viatge açò, superats aguesti estudis inicials, tà seteme de 1881, tamb 15 ans, pren eth viatge entà La Seu, e ingressa en Seminari.

Aqui eth sòn esperit literari ei enhiscat pera reviscolada dera lengua catalana entamenada per J. Verdaguer, tamb es sues òbres capdaus: "L'Atlantida" e "Canigò", e posse a Condò a cercar e arrecuperar aqueres valors esperituaus deth país, autanti ans desbrenbats e en abandon.

Eth 28 de mai de 1891 ei ordenat sacerdot e tamb es sòns 24 ans se trape plen de gòi e afans de començar un trabalh pastorau fructífer, entath quau s'auie premanit tamb illusion e estrambòrd. Eth sòn prumèr destin estèc en Sallent (Organyà), eth 15 de Junh de 1891 e i demorèc enquiath mes d'agost de 1893, en qu'estèc trasladat entà Gabassa. En 1892 se hè conéisher coma poèta ath préner part en certamen literari que convòque toti es ans era Acadèmia Mariana de Lleida, tamb eth sòn poèma en catalan "La vida d'una Mare".

De Gabassa estant seguí prenent part enes certamens literaris dera adès nomentada Acadèmia Mariana, tamb poèmes en laudança ara Mair de Diu.

En 1896 a un nauèth destin, ara ei Moror, en parçan de Tremp, on seguí tamb eth sòn mestièr poètic e d'investigacion, en tot guanhar nau prèmis enes certamens dera Acadèmia Mariana de Lleida.

Ei en mai de 1905 que Mn. Condò torne tara Val d'Aran, tà sa tèrra mairau, destinat tara parròquia de Gessa. Açò ven a determinar un retrobament tamb es sòns arraïcs umans e esperituaus, tament atau qu'a compdar d'alavetz enlà era sua òbra poètica serà redigida lèu, tà non díder tota, ena lengua dera tèrra, lengua shurmanta, tindenta e beruganta.

Cinc ans mès tard, en agost de 1910, ei nomat rictor de Salardú. Auie alavetz 43 ans e era sua activitat literària, ère arreconeishuda dejà coma ua des aportacions mès meritoses entath moviment des felibres dera Gasconha.

Ad aguesta tempsada salardunenca corresponen quauques ues des melhors des sues òbres, tament com, era novèlla cuerta: "Era òbra des diamants", bèra narracion fantasiosa a trauèrs dera quau er autor imagine uns emigrants aranesi en tot rebastir en un país luenhenc ua reproduccion pariona dera sua engüegeua Val, tamb toti es pòbles, montanhes, arrius, glèises, pònts, hònts, bòsqui, eca.

Tanben d'alavetz ne son era listra de condes cuerts, sies en totau, "Dues costums araneses", "Eth ser de miejanet" e eth long poèma: "Era Maladeta".

Eth dia 1 de mai de 1915, Mn. Condò ei nominat rictor de Bossòst, as sòns 48 ans, on seguí tamb possa era

sua creacion literària, tamb pèces coma: "Era net de Sant Joan", "Eth pastor as estrelas", "Eth darrèr cant der om" e era revirada que hè en aranés deth catecisme de Piu X.

Pendent er iuèrn de 1918, Mn. Condò comence a trapar es prumères hissades dera malautia, qu'a despiet dera sua grana voluntat de víuer, anarà de cada dia esquiçant era sua salut enquia sa mòrt arribada eth 5 d'agost de 1919 quan compdaue tamb 52 ans.

Aué sajam, donc, gràcies a tu e ath tòn mestritge, Mn. Condò, de desvelhar entàs sòns arraïcs ath pòble aranés, arraïcs que tanplan saberes cercar e trobar coma ac espròves ena tua poèsia deth Garona:

..... e me tròbi en casa mia
en sénter parlar gascon.

Eth parlar que jo vos dèishi,
coma ua pèrla, sauvatz-lo,
com un bèth jardin, sauclatz-lo...
Non cambietz!...Tostemp gascons!

Aguestes dades son trètes deth libe de Llorenç Sánchez i Vilanova, "Mn. Josep Condò i Sambeat".

ACTES EN AUMENATGE A MN. JUSEP CONDÒ SAMBEAT

Dia: 20 d'abriu de 1.990

Lòc: Glèisa Parroquiau de Bossòst o plaça dera Glèisa.

Entàs 18 ores:

-Missa concelebrada per toti es caperans dera Val, aranesi e simpatisants nòsti, atau com ua representacion deth vielh avescat (bisbat) de Comenges.

* * *

Entàs 18.45 ores:

-Benediccion dera labada funerària en cementèri parroquiau de Bossòst, sufragada pes parròquies araneses.

-Glòsa e eth cant dera "CARITAT" de Mn. J. Condò

* * *

Entàs 19.45:

-Presentacion per Sr. Laurenç Sánchez e Vilanova.

-Era Val d'Aran (poèsia)

-Era lengua aranesa (ídem)

-Mn. Condò e era nòsta lengua.

-Cançons araneses.

-Carta d'un hilh a sa mare (poèsia)

-Parlament de Mn. Jusèp Amielh.

-Era net de St. Joan (poèsia)

-Cançons araneses.

-Paraules d'adiu.

-Aqures montanhes.

EDITORIAU:

Pendent aguest mes d'abriu va celebrar era Val d'Aran dus actes de nauta importància istorica e culturau. Era un ei era comemoracion eth dia 22, deth 478 au. aniversari deth tractat de "Lies e patzeries" signat eth 22 d'abriu de 1.513 en Plan d'Arrem (ath cant de Hòs e deth Pònt de Rei), entre era Val d'Aran, Ribagòrça, Pallars, Gistau, Vescomdat de Vilamur, Vath de Sent Beat, d'Oeil, de Loron, Larbost, Barossa, Luishon, Frontinhas enquia era vila de Sent Bertran, era senhoria d'Aspet, eth Coserans, era Baronia de Castilhon, es viles de Sent Lisièr e Sent Giron.

Aguest tractat auec coma finalitat, ath deuant deth neishement des estats centralistes de França e d'Espanha, era de deféner eth sòn espaci economic montanhòu organisat, caracterisat pes condicions de vida pariones e pera complementarietat des recorsi d'un e un aute aiguavessant, nòrd e sud (lan, sau, òli, bestiar, eca).

Aguest eveniment istoric, ath deuant dera naua organisacion d'Euròpa, a determinat a quauques municipalitats der estat francés e der espanhòu, a celebrar aguest aniversari tamb er objectiu de perméter as redescendents e "ereus geografics" d'aguest, de tornà-se a amassar e sajar de renauir un aute còp es vielhes relacions. Un prumèr pas entà deuant de: "Euròpa sense termières (frontères)".

Er aute acte organisat pera Glèisa aranesa e que se celebrarà eth dia 20 en Bossòst, a coma finalitat era de réner aumenatge ath nòste caperan e poeta nacionau aranés, per tant gascon e donc occitan, Mn. Jusèp Condò Sambeat, en comemoracion deth 71 aniversari dera sua mòrt.

Ath deuant d'aguest òme qu'exprimic eth sòn lirisme en lengua nòsta tamb autanta naturalitat, mès non pas per aquerò mancada de sensibilitat, hec a laurar es mots ath long deth vèrs tamb mestritge e domeni, ath madeish temps d'èster un gran coneishedor deth pòble aranés.

Era sua mòrt doriau estronquèc ua produccion literària que plan segur n'aurie hèt parlar as generacions a vier.

Aranesi; An auut de passar 71 ans entà que nosati ajam arreconeishut era labor de Mn. Condò, 71 ans en que cap d'autoritat aranesa se n'a brebat de hè justícia ad aguest hilh dera tèrra que tant estimèc e qu'exprimic aguest sòn amor e patriotisme per miei de sa lengua mairau. (1)

Plan per açò, aranesi toti, eth dia 20 en Bossòst, amassetz-mos-i tà préner part en aguest acte d'aumenatge e ath madeish temps de reparacion istorica

---

(1) Eth 22 d'agost de 1.925 en Lés i auec un acte literari en eth quau eth creador de "Era Escòla deras Pireneas", Bernat Sarriu, ennautic en sòn parlament era figura deth nòste poèta.

OPINION:

Eth Cap dera Oficina Comarcau deth DARP ena Val d'Aran Sr. Miquel Cerdà Bibiloni mos a hèt arribar aguesta nòta sus es HUECS tara sua publicacion e difusion en aguest noticiari.

Degut principaument ara bonança climatologica der iuèrn present çò qu'a dat lòc a un risc de huecs impròpi dera sason ena que mos trapam, era Direccion Generau deth Miei Naturau a decidit enviar eth següent escrit damb era idia de conscienciar as vesins de que cau préner tota classe de mesures:

Era normativa vigenta, Decrèt 31/89, establís ues nòrmes generaus de prevencion de huecs entre eth 15 d'abriu e eth 15 d'octobre de cada an.

Es actuaus condicions climatologiques marcades per ua manca perlongada de plojes e ues nautes temperatures entara epòca der an ena qu'èm, hèn qu'eth risc de huecs sigue superior ath normau.

Ei convenient qu'er us deth huec enquia eth 15 d'abriu, entà quisevolha activitat, mès primordiaument entà cremar rostolhs, peishius, segalhs, cabeçades e ramatges d'aprofitaments forestaus se hèsque tamb era maxima precaucion.

Cau hè'c, se cau, en dies umits e sense vent e tamb es persones e es mieis que cau entà qu'eth bon us tradicionau deth huec non se convertisque en causa de "huecs forestaus".

Vos demani a toti era maxima collaboracion ena divulgacion d'aguestes consideracions e enes ahèrs de prevencion des huecs, en tot demorar qu'era sua utilizacion non hèsque auançar es dates d'entrada en vigor dera normativa abantes nomentada.

Per part nòsta coma representants deth Departament d'Agricultura ena comarca, auem acordat dar ua maxima divulgacion e contribuïr ara conscienciacion de qu'era defensa deth bòsc ei causa de toti e non sonque d'aqueres Entitats e Organismes que d'ua manèra especiau son obligats a evitar eth huec e amortà-lo un còp s'a produït.

1èr. CONCURS LITERARI

DE NARRACION

Objectius deth concurs: Prebotjar entremiei dera societat aranesa er interès peth coneishement dera nòsta cultura e estimular era sua pròpia capacitat de creacion.

B A S E S

1.- En aguest I Concors Literari poirà prener part totes aqueres personas de 14 ans ensús.

2.- Es òbres seràn originaus e inedites, escrites en aranés (occitan dera Val d'Aran) o en quaussevolh auta varianta dera lengua occitana.

3.- Eth tèma escuelhut entà desvolopar en aguest concurs serà liure (legenda, novèlla cuerta, conde, eca.).

4.- Era estenuda d'aguest tèma aurà un mendre de ueit (8) fòlis (DIN A-4), mecanografiats a doble espaci per sonqu'ua cara.

5.- Eth dia limit de liurar es trabalhs serà eth 15 de noveme de 1.990, e deueràn èster manats a: CENTRE DE NORMALISACION LINGÜISTICA DERA VAL D'ARAN, çò de Saforcada. Plaça dera Generalitat. 25530 VIELHA.

6.- Enes originaus i serà eth titol dera òbra e eth subernòm que tierà er autor. En ua auta engolòpa e barrada, ena sua part de dehòra s'escruièrà eth titol dera òbra e eth subernòm, e en sòn laguens eth titol dera òbra atau com eth nòm e cognòms der autor, era sua adreça postau e telefon.

7.- Se liurarà un rebut acreditatiu dera recepcion des trabalhs presentats.

8.- Eth "Centre de Normalisacion Lingüistica dera Val d'Aran" harà ua prumèra publicacion des òbres premiades e non premiades un viatge hètes aqueres correccions de besonh.

9.- Eth Jurat serà format per ues sies personas, eth nòm des quaus se harà conéisher en sòn moment.

10.- Eth veredicte deth Jurat se harà public eth dia 7 de deseme de 1.990 e serà comunicat a toti es participants. Eth liurament de prèmis se ceiebrarà eth dia 22 de deseme laguens d'un acte literari.

(seguis dejós deth crotzament de mots)

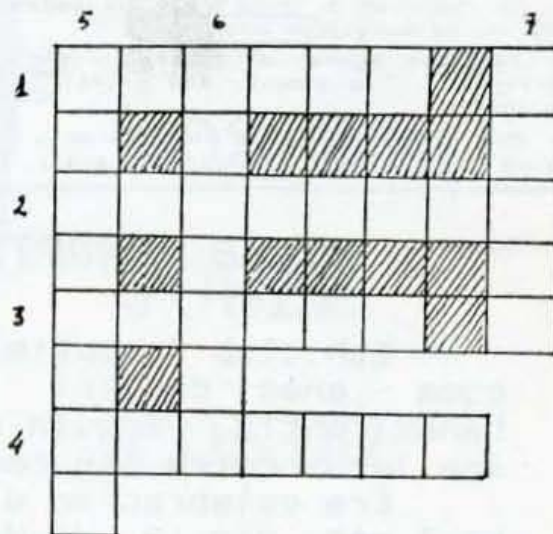
C O N S T R U C C I O N
 O E N A A V A B L D S A
 M P A N L I A U F O T R
 E Ç A A H C T R I V A I
 R T A U E R N E S T U A
 Ç T S D R E D U I C S A
 A D E S S A I S E G A P
 N H D E S V O L O P A M
 T S E U Q I R T C E L E
 S E N T D E T H T O R I
 S R E S T A U R A N T S

SAUSSÈR DE LETRES

9 lòcs a on era gent pòden trabalhar abituauments ena Val d'Aran, activitats laboraus de quauques persones.

CROTZAMENT DE MOTS

- 1.- Pèça d'abric tath cap.
- 2.- Lòc a on era gent normauement camine.
- 3.- Hèr un tipe d'accions perio_{dicament} cada 24 ores.
- 4.- Er acte de non arturà-se e anar tà deuant (inf.)
- 5.- Lòc a on s'amassauen es cristians enes granes ciutats tà celebrar actes religiosi.
- 6.- Plaçarà eth macho enes brancars dera carreta.
- 7.- Forma tà expresar un estat d'alegria.

(ven dera plana de deuant)

11.- Es prèmis seràn en metallic:

1 èr prèmi	55.000 pta
2 au "	40.000 pta
3 au "	25.000 pta
4 au "	15.000 pta

12.- Era participacion en aquest concors determine era aceptacion des bases deth madeish.

ARANES, ÒC, BREMBA-TE'N !

SOLUCIONS ATH TOTI Nº 79

E	S	E	S	Q	I	A	R	E	B	
S	P	O	R	T	S	Q	L	U	E	A
P	R	A	C	T	I	C	P	A	M	T
E	N	N	A	T	A	C	I	O	N	M
A	F	V	A	L	E	A	N	S	O	P
M	O	N	T	A	N	H	I	S	M	E
N	T	E	S	Q	U	E	S	E	S	S
P	B	O	S	A	N	A	M	C	I	C
V	O	P	A	R	A	P	E	N	T	A
M	L	O	R	Q	U	E	I	Ç	O	Q
M	E	A	T	E	L	C	I	C	I	B

P	A	G	A	L	H	A
A	/	A	/	/	/	R
D	I	R	I	G	I	R
E	/	G	/	/	/	I
N	H	O	C	/	/	S
A	/	L	/	/	/	
	A	H	E	R		
		A				

CONCURS CULTURAU

Entorneja damb un cercle era contèsta bona.

1.- Ara seguida as eth nòm de quauqui peishi. N'i a un que se trape en Garona; quin ei? Barb, Saumon, Cabilac Bechet, Carpa.

2.- Eth contrari de "naut" ei "baish", mès quin ei eth contrari de "hòrt"?: Salat, alap, amarg, agre, doc

3.- Ua "bohèra" o "boha" ei: Ua pèira, un frut, ua èrba, ua malautia, un animalonh

4.- Complèta aguest arrepervèri: Ploja maitiau non destrigue ... pagament, ath solei, jornau shudada, eth corrau.

5.- Ena Edat Mieja pera Val d'Aran i auie ua moneda que se nomentaue: Jaquesa, onça, ardit, ducats, escut.

TOTI

NOTICIARI ARANÉS

DIRECCION GENERAU DE
POLITICA LINGÜISTICA
CONSELH COMARCAU
DERA VAL D'ARAN.

EDITE E IMPRIMÍS:

Centre de Normalisacion
Lingüistica dera Val
d'Aran.

Còto Saforcada, s/nº
tel.: 64 00 92
25530 V I E L H A

DEPÒSIT LEGAU:

L-1.328-1.987

CLUB SOROPTIMIS VAL D'ARAN

Eth club Soroptimis dera Val d'Aran organise coma enes darrèri ans eth sopar anuau de beneficéncia. Enguan aguest sopar serà tà ajudar ena luta contra eth càncer.

Era celebracion d'aguest acte e eth sopar se harà eth dia 12 de Mai tàs 21,00 ores en "Hotèl Tuca" de Betren.

Toti aqueri que se volguen inscriuer pòden telefonar as numeròs: 64.00.30 e 64.01.63 de Vielha, e ath numerò: 64.82.16 de Bossòst.

Es propèrs dies 20, 21 e 22 d'abriu, eth pòble de Vielha, acuelherà era Vaua. amassada de grops de teatre des Tèrres de Lleida.

Aguesta amassada anuau a coma objectius dar a conèisher e potenciar es manifestacions teatraus non professionaus que se desvolopen enes comarques lheidatanes.

Ena edicion d'enguan i aurà era participacion des grops de teatre de Tàrrega, Mollerusa, Bellpuig, Balaguer, Almacellas, eca. En representacion dera Val d'Aran i participarà eth grop de teatre juvenil deth Departament de Cultura deth Ajuntament de Vielha-Mijaran que representarà era òbra de V. Camps "Blanca vídua d'un viu".

Es actes dera amassada se començaràn eth matin deth dia 20, damb un acte de recepcion presidit peth Sr. Alcalde de Vielha-Mijaran dant era benvenguda a toti es grops participants ena plaça deth Ajuntament de Vielha.

Tath torn de meddia, començaràn es representacions teatraus en cine de Vielha, qu'ampliràn tota era vrespada. Eth dissabte dia 21, i aurà naues representacions en Poliesportiu de Salardú.

Ath long des dus dies i aurà actes tàs grops participants tà qu'agen era oportunitat de conèisher-se melhor e escambiar es sues experiéncias tant umanes coma profesidatanes.